

Risin

Soleiðis hendi það hesuferð, tá ið Risin fekk at prógva, at hann ikki var skýrdur Risin fyrri einki. Risin var akkurat sovnður. Sum allir Nesmenn var hann farin tíðliga til songar fyrri tíðliga at fara at sláa gras niður, tí veðrið var av tí besta, men smoykjandi inn um dyrnar kom eitt og segði, at döglingar vóru á Litlibesandi. Upp leyp Risin í berari stúku, skóleysur við grindaknivi millum tenninar, grindakróki og togi millum herðar og leyp á dyr. Sum snarljós, á skeivan bœin helt hann leiðina á Litlibesand, har triggir vælvaksniir döglingar líka høvdu gjørt landgongd.

Risin biðaði ikki við at leypa á bláman og skar á háls, og stakk til deyðis tann fyrsta og tann næsta. Tann triði, ið størstur var ið var størstur, lá so djúpt, at Risin, ið var lábygdur maður, vóð um akslarnar fyrri at rökka langt út at skera á háls, og við hond hans svimjandi við líð skar og stakk hann eisini til deyðis hendan triðja döglingin.

Og síðan til prest at biða rom

Risin, ið var øðismikil, var tað ikki minni hesuferð, tá blóðið innan í honum kók-aði og uttan fargaður reyður av döglingssblóði. Hann vóð í land og helt leiðina í Leirar at vekja prest, ið tá var Petersen, seinri prestur norðuri á Nesi. Tá ið Risin nærkaðist Leiragarði rungaði tað í Prestjalli: »Vakna upp prestur, nú er ikki at sava, triggir döglingar liggja deyðir á Litlibesandi, og tú eigur tann størsta partin og verði skjótur út við romfleskuni.«

Prestafrúan var fyrst á fótur og hálssovandi sá hon gjøgnum vindeygad Risin. Ikki var lögdi, at hon rópti við, tí ikki sá hon tespiliga sjón — Risin í berari stúku, hattleysan, skóleysan, hár og skegg klístrað saman í döglingssblóði, men Risin, sum var kærkomin gestur í Leiragarði, sum flestallir nesmenn vóru, var ikki minni vælkominn hesu ferð við slíkum fagnarboðum.

Einki átti Risin sjálvur

Garðurin í Leirum var tá tólv merkur, og jørðin tók upphelmingin av grind, og kundi prestur tí væl offra eina romflesku til Risin. Hvát mundi Risin hugsa, tá hann vátur í blóði og sjógvi og nakin raggaði sær aftur í Nes. Heima sat konan og fimm synir, tvær døtur og lítlan og tungan jarðarteig átti hann at taka upp grind til, men

á Litlibesandi lógu triggir stórhvalir, sum pápin líka hevði dripið, meðan prestur hevði sovið sær so miklið av döglingstvesti, at hann neyvan visti, hvar hann skuldi varðveita tað.

Risin var annars annar tann ungi, sum róði deyðaróðurin saman við Mikkjal uttan Garða. Eg kom ofta inn til Risin, tá eg var smádrongur. Hann var giftur við ommusystur míni. Ein grind — gott 300 hval — sum legði beinini á Litlibesandi setti eisini gamlamannablóð í kók, so Risin, ið gamal var blivin, legði beinini sama dag. Hann var eisini í drápinum og hevði ikki spart seg at rópa og fyra upp undir kókipunktið á blóði sínum. Tveir tímar eftir at drápið var liðugt, var hjartað gingið fyrri. Risin var ættaður úr Fámjin, og bróður Risin, sum var nevndur Joppur, var ein og Risin av bestu grindamonnum, gitin fyrri at vera knappur til at skera grind á háls og einki var honum ovboðið at gera.

Leyp á hvalin

Ein grind, ið illa vildi gera landgongd, mól leingi á, og hvalir komu út við Skálamøl, so nær, at Joppurin leyp á bakið á honum, stakk hógvuna í blástrið við hondini í, so hvalurin kundi ikki kava, og tá hann kom nær landi aftur, leyp Joppurin av. Hann grynnti og skar hvalin á háls.

Tað mest hættisliga váðaverk, hann gjørdi, var Heima á Sandi. Ein sandingur, ið væl visti, at einki var ovboðið fyrri Joppin, visti honum upp á Traðarhamar, á eitt stað, har maður skuldi hava lopið og komið væl frá tí. Joppurin hugdi niður, snúði sær á móti sandinginum og helt fyrri: »Pina-ðoy, hevur nakar lopið hetta, kann eg tað eisini.« Og so var hann í leysum lofti, men tá var lukkan sterri enn vitið. Joppurin kom standandi í eitt keldueyga og stóð um miðjuna. Tá hann fekk vitið aftur og skilti, at hann hevði gjørt, at sandingurin kundi havt blivið manndrápári.

12 döglingar á sama degi

Størsta tiltakið við döglingunum, ið segan veit frá at siga, blivu tólv döglingar dripið í Hvalba og Sandvík á einum og sama degi. Eg minnst, at abbi mín segði, at hann hevði fingið boð um, at heinta eitt lamb, hann átti, sum var komið á rætt í Hvalba. Hetta var á heysti — á bestu döglingstíð — og hevði hann líka tikið lambið fyrri at fara til gongu, tá boð komu um,

at döglingar vóru á Hvalbiarfirði. Hann fekk lambið undir tak aftur og fór í döglingssdráp í staðin. Tá ið liðugt var, lógu sjei döglingar lið um lið deyðir á sandinum. Tað bleiv ein snapsur ikki spardur.

»Jákup í Kvilt, siga teir, vit sleppa frá at senda mann til Sandvíkar við boðum, at teir eiga döglingar at taka upp her. Tú hevur jú verið í drápinum sjálvur og skalt tú nú til gongu yvir.«

Tá var telefonin ikki komin, men bilsin bleiv hann, tá hann kom á Sandvíkseggi og sá niður yvir bygðina. Við Sandvíkslógvi sá hann fleiri bátar. Hann tokti, at tað mátti vera komin ein seiðatorva, sum teir kast-ðu nót eftir. Hann legði leiðina út við sandinum og møtti manni, ið grinandi segði við hann: »Jákup í Kvilt, tú misti eitt áhuga-vert döglingssdráp við at fara av bygðini. Við hava beint nú dripið fimm döglingar.« Men ovfarin bleiv hesin, tá Jákup í Kvilt sigur, at uppgáva var givin honum at bera, at hann og hvalbingar høvdu dripið sjei döglingar, ið livleysir lógu á Hvalbiarsandi. So fyrri hesar báðar bygðirnar komu til bytis tólv döglingar. Ofta hoyrði eg sum lítill, at hetta var tann størsti döglingssongur, sum komin var til sóknina á einum degi.

Berast skuldi skjótt og friðarliga at

Vóru döglingar á fjørðinum á leiðini inn eftir, var umráðandi at bera skjótt at, áðrenn teir komu á grunt vatn og vendu út

aftur. Og meiri umráðandi var at bera stillisliga at við báti frá landi, og ikki við skrál og róp sum í grindaróðri, tí meðan döglingur sær illa, hoyrir hann í staðin stak væl og tolr ikki minsta hvøkk. Ti bleiv vøttur smoygdur yvir tollarnar fyrri at árin ikki mátti knarra og róliga lagt framvið sum á einari skipsíðu, ið líka málað er og ikki má nertast við.

Visti hævðið inn móti landi bleiv grindakrókurin við longum togi høgt fremst í trýnið á hvalinum. Tað mátti ikki høgast aftarlaga, so nær tvesti, at hann fekk sviðan, tí so kavaði hann og kom uppáftur uttanfyri bátarnar og út í havið aftur. Men var lagaliga atborðið, og fast var blivið, bleiv hann rógvin inn á grund, til maður leyp fyrri borði við endanum og leiddi hann inn við sær sum eina heimakúgv, til hann var fastur á landi, so hjálpti hann sjálvur til at koma longur inn við at berjast í rembingum, til maður kundi skera hann á háls.

Ofta var longsulin eftir kjøti stórus

Tann størsti parturin — burtursæð frá jarðarhvalinum — er siggingin ella finnararhvalurin. Tað er virðislenin, ið økja kann um hugin at vera vakjandi og hyggja serliga aftaná eitt grindael er komið undir lándið í august ella september. Finnarin fær trýnið, sum er fult av spermolju — tað besta brennievni til koluna, ið áður hekk undir bitanum. Eisini fekk finnarin ein fjórðingspart av tvesti, og so tann vanligar høvstpartin. Býtast skuldi líka millum

húsini. Hetta sjáldsama býtið bleiv lagt í hendurnar á einum manni, sum einans dugdi tað sjálvur, men lærði sýslumannin og ein annan mann tað. Eg fekk býtið skrivað niður, men havi tiverri mist tað.

Hetta er sagt frá um teir sjáldsomu gestir, ið komu frá sunnan, og vitjaðu inn á Hvalba og Sandvík — ofta tá longsul eftir kjøti var stórus og fekk bernini at droyma um tað, sum tey høvdu sæð á bóndans borði, men ikki fingi sjálvi, tí foreldur teirra onga jørð áttu.

Gleðin var stór, tá rópt vóru grindabóði ella sum í Sandvík og Hvalba, at döglingar gjørdur landgongu, tí tá fingi øll at smakka av kjøti, sjálvt um tey ikki áttu jørð.

Jarðarhvalurin varð skrinlagdur

Ein maður tonkti rætt, tá hann legði fyrri grannastevnu at skrinleggja jarðarhvalin, og býta allan döglingin í partar, tí, um óðaljørð og prestajørð áttu sær rættin á landi, var tað órættur eisini at eiga tað á almanna havi.

Ikki var tað gamans-leikur fyrri konuna at taka upp fleiri vaksnamannakarmar, vátar, blóðigar, ofta ikki vatn inni í húsini, men mátti út í myrkri, regni og kulda at vaska karmarnar undir lækjuni, sum oftast var nær húsini, og so aftur inn við klæðunum fyrri at turka tey við torv- ella koleldin.

Við tí í tonkunum, at hetta máttu mamma sviða fyrri, at vit, jarðarleysir, fleiri menn í einum húsi, ókeyppis átóku okkum hesar karmar, meðan konurnar í jarðarhúsinum, ið

eiga at gera tað, sleppa frá tí, og fáa so ein stóran fong, ið aðrir uttan víðurlag stríðast fyrri.

Hann var tann fyrsti, ið breyt slóð fyrri líkarættinum, tá döglingur kom til býtingar. Döglingurin hevði tað besta kjøtið, meðan spikið ikki kundi etast. Men serliga til finnarán gav tað nógvan pening, og var tað — eins og tvestið — býtt. Spikið bleiv bæði brætt, og selt, tá tað ikki var nýtt heima til koluna ella nýtt til medisín.

Döglingsslýsið bleiv nýtt í ringari krimsjúku í køldum húsum um veturin, tá tann bróstveiki fekk øgila hosta. Lýsið bleiv hitað og penslað upp á bringuna og upp á hálsin tvær ferðir um dagin — morgun og kvöld. Og eitt turt, heitt ullint plagg uttanyvir. Eisini bleiv lýsið penslað á ryggin millum herðabløðini, og helst var eitt ullint stykki ella ein samanrunnin tógvi nýttur. Í dag grínur ein lækni at slíkum, men hvat skuldu tað neyðars fólk gera, sum ikki hevði pening til lækna, og vegna sjúku ella aldur ikki blivu góðtikin sum limir í sjúkrahússinum tá hann kom. Tí mátti roynast, alt ið roynast kundi, sum ikki kostaði pening, men er tað óðrvísi at geva pillarar o.a., í dag, sum ikki hjálpar, men í staðin kostar nógvur pening. Tá Eygnasjúkan herjaði allar Føroyar bleiv döglingsslýsið eisini nýtt. Eisini fyrri bráðsótt bleiv eitt ávíst mál av döglingsslýsi held niður í sleppingarlomb um heystið.

Hetta, ið eg havi sagt frá, er tikið fram fyrri at visa á, hvussu livast mátti í eldri tíðum.